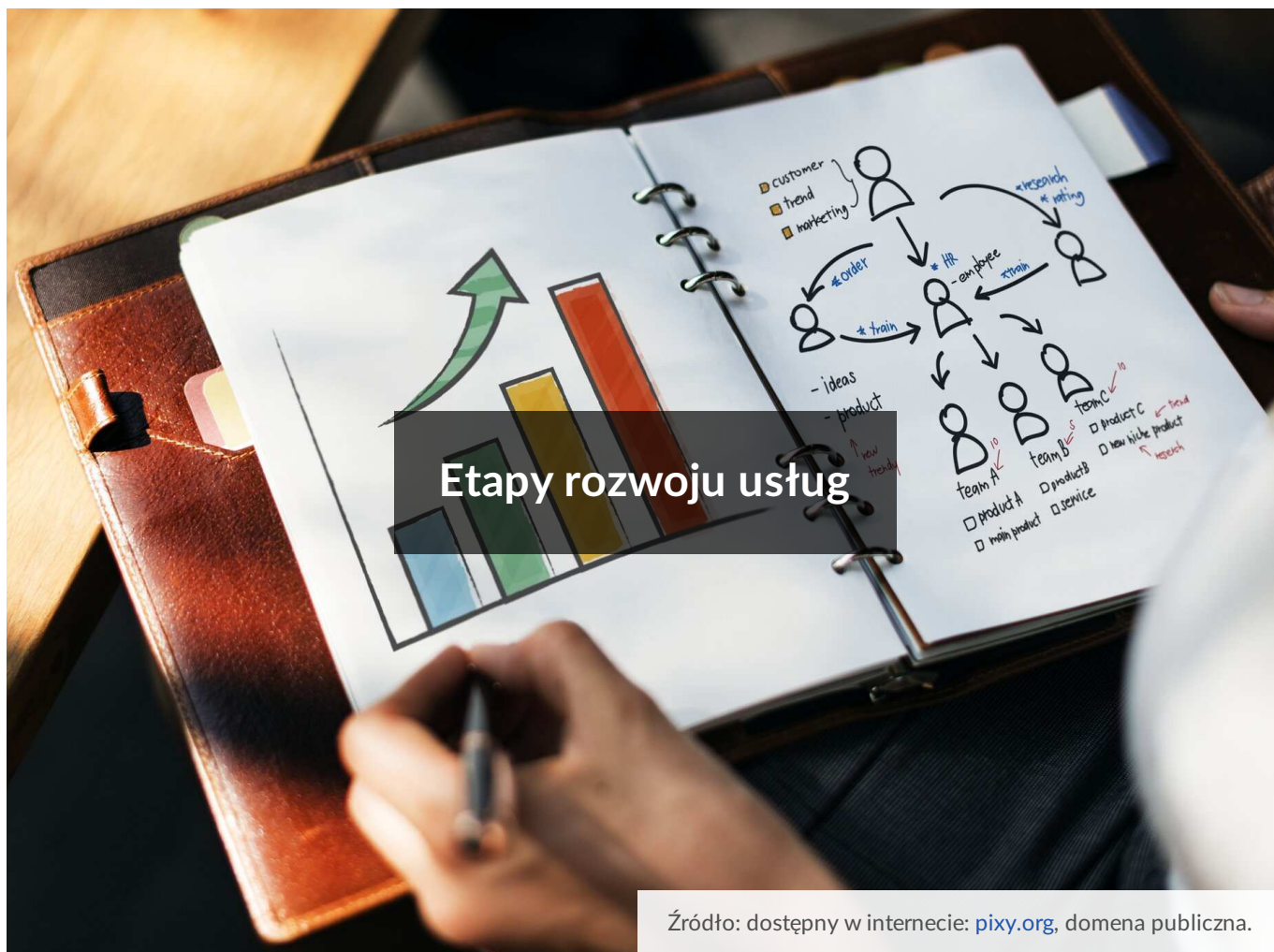

Etapy rozwoju usług

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Grafika interaktywna
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Źródło: dostępny w internecie: pixy.org, domena publiczna.

Na świecie można zauważyć pewne prawidłowości dotyczące usług. W skali globalnej zatrudnienie w tym sektorze dynamicznie rośnie. Udział osób w nim zatrudnionych wraz z jego znaczeniem w strukturze tworzenia PKB są wskaźnikami rozwoju społeczno-ekonomicznego. W krajach przedindustrialnych, które utożsamiane są z niskim poziomem rozwoju gospodarczego, zatrudnienie w sektorze usług jest niskie, lecz nieustannie wzrasta. Wyjątkiem są te, które są nastawione na turystykę – udział usług w strukturze zatrudnienia jest tam wysoki. W krajach średnio rozwiniętych rola tego sektora ulega zwiększeniu. Są one utożsamiane z krajami industrialnymi, w których dominującą rolę odgrywa przemysł. Udział sektora usługowego w strukturze zatrudnienia w krajach postindustrialnych wynosi często powyżej 70% i wykazuje wyraźną tendencję wzrostową.

Twoje cele

- Poznasz prawidłowości dotyczące struktury zatrudnienia w różnych fazach rozwoju gospodarczego: przedindustrialnej, industrialnej, postindustrialnej.
- Sklasyfikujesz kraje będące obecnie w poszczególnych fazach rozwoju gospodarczego.
- Porównasz rodzaje działalności mające kluczowe znaczenie dla gospodarki krajów na różnym etapie rozwoju.

Przeczytaj

Kraje przedindustrialne charakteryzują się dominacją usług podstawowych dla funkcjonowania społeczeństwa. Zalicza się do nich przede wszystkim handel, usługi bytowe, podstawową opiekę zdrowotną i podstawowe szkolnictwo. Należy zaznaczyć, że działalność ta jest bardzo zacofana technologicznie, często prowadzona bez użycia komputerów. W wielu krajach trudno jest ustalić miejsce pracy ludności ze względu na duże znaczenie pracy dorywczej. Powyższe cechy wykazuje większość krajów afrykańskich (poza północną częścią kontynentu i RPA) i niektóre kraje Azji Południowej i Południowo-Wschodniej (np. Afganistan, Bangladesz i Laos).

Ze względu na dynamiczny rozwój przemysłu **kraje industrialne** cechują się dużym znaczeniem usług świadczonych na jego rzecz. Z kolei mechanizacja rolnictwa powoduje wzrost zapotrzebowania na usługi również dla pierwszego sektora. Następuje wzrost roli usług transportowych i oświatowych. Na szczególną uwagę zasługuje rozwój szkolnictwa zawodowego i usług ogólnospołecznych. Obecnie w tej fazie znajdują się kraje Ameryki Południowej (np. Brazylia i Peru), a także wiele krajów azjatyckich, takich jak Indie i Chiny oraz kraje arabskie.

Podstawowe usługi handlowe są charakterystyczne dla krajów fazy przedindustrialnej.

Źródło: dostępny w internecie: [flickr.com](https://www.flickr.com/photos/njspicer/), licencja: CC BY 2.0.

W wyniku rozwoju przemysłu w krajach industrialnych wzrasta rola usług transportowych.

Źródło: dostępny w internecie: [pexels.com](https://www.pexels.com), domena publiczna.

Największe znaczenie usług występuje w gospodarce **krajów postindustrialnych**. Następuje rozwój drobnych przedsiębiorców i ich współpracy z dużymi zakładami na skutek informatyzacji i produkcji krótkoseryjnej. Dzięki rozwojowi działalności badawczo-rozwojowej, nastawionej na wdrażanie nowych technologii, wzrasta konkurencja. Obecnie zakłady przemysłowe i usługowe nie prowadzą same działalności logistycznej, księgowej lub prawnej swojej firmy, lecz zlecają je wyspecjalizowanym firmom. Ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi usług wyższego rzędu jest **globalizacja**. Obserwuje się także wzrost współpracy z ośrodkami naukowymi. Coraz częściej przedsiębiorcy nastawieni są na rozwój kadry, co przyczynia się do częstszego korzystania z usług edukacyjnych, np. szkoleń umożliwiających podniesienie kwalifikacji zawodowych. Z kolei wraz ze wzrostem ilości czasu wolnego i zamożności społeczeństwa rośnie popyt na usługi turystyczne, kulturowe, sportowe i transportowe. Większego znaczenia zaczynają nabierać usługi medyczne, telekomunikacyjne, edukacyjne (szkolnictwo wyższe, placówki naukowo-badawcze), a także finansowe i ubezpieczeniowe. W tej fazie znajduje się większość krajów europejskich, Ameryka Północna, Australia, Japonia, Korea Południowa, część azjatyckich tygrysów (Malezja, Indonezja) i bardziej rozwinięte kraje Ameryki Południowej.

W krajach postindustrialnych dużą rolę odgrywają usługi badawczo-rozwojowe.

Źródło: dostępny w internecie: pixnio.com, domena publiczna.

Osoby starsze częściej korzystają z mniejszych punktów handlowo-usługowych.

Źródło: dostępny w internecie: pixnio.com, domena publiczna.

W wielu krajach postindustrialnych, odznaczających się dużym odsetkiem osób starszych, charakterystyczna jest duża rola tzw. **srebrnej gospodarki** (ang. *silver economy*) ukierunkowanej dla seniorów. Nie jest to jednak pojedyncza branża, lecz zbiór produktów i usług z wielu istniejących już sektorów, m.in. informatyki, telekomunikacji, finansów, transportu, kultury, turystyki i innych. Szczególną rolę odgrywają seniorzy w branży handlowej. Przywiązują oni dużą wagę do świeżych, ekologicznych produktów i są odpowiedzialni za stan środowiska.

Wybierają zwykle produkty znanych im i sprawdzonych marek oraz korzystają częściej niż inni z małych, prywatnych sklepików.

Słownik

działalność badawczo-rozwojowa (B+R)

działalność obejmująca badania naukowe i prace rozwojowe na rzecz wdrażania nowych technologii; charakterystyczna dla gospodarki opartej na wiedzy

globalizacja

ogół procesów gospodarczych, technologicznych, politycznych
i społeczno-kulturowych polegających na upodabnianiu się państw do siebie

kraje industrialne

kraje, które obecnie przechodzą proces uprzemysłowienia, średnio rozwinięte, lecz często charakteryzujące się dużym tempem rozwoju gospodarczego; charakterystyczne dla nich jest duże znaczenie przemysłu

kraje postindustrialne

kraje, które okres rozwoju przemysłu mają już za sobą, a skupione są głównie na usługach; charakteryzują się dużym zapotrzebowaniem na usługi, szczególnie wyspecjalizowane; są utożsamiane z krajami wysoko rozwiniętymi

kraje przedindustrialne

kraje, które nie przeszły jeszcze rewolucji przemysłowej, słabo rozwinięte, o dominującym udziale rolnictwa w strukturze zatrudnienia i tworzenia PKB

srebrna gospodarka (ang. silver economy)

różne rodzaje działalności wytwórczej i usługowej w zakresie potrzeb żywnościowych, bytowych i zdrowotnych, której odbiorcami są seniorzy; są to głównie handel, turystyka, informatyka, transport i finanse

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Przeanalizuj grafikę interaktywną, która przedstawia różne etapy rozwoju gospodarki.

Etapy rozwoju gospodarki

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Po zapoznaniu się z powyższą grafiką określ przedziały wskaźnika procentowego udziału osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki dla państw w fazie przedindustrialnej, industrialnej i postindustrialnej.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wybierz poprawne zakończenie zdania.

Usługi mają największy udział w strukturze zatrudnienia krajów:

☐ przedindustrialnych.

☐ industrialnych.

☐ postindustrialnych.

Ćwiczenie 2

Zdecyduj, które z podanych informacji są prawdziwe dla fazy postindustrialnej.

☐ Udział rolnictwa w tworzeniu PKB zwykle przekracza 60%.

☐ Istotnym czynnikiem rozwoju jest zapotrzebowanie na usługi turystyczne i finansowe.

☐ Udział usług w strukturze zatrudnienia oscyluje w granicach 30–60%.

☐ Duże znaczenie mają usługi wyspecjalizowane.

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj wymienione kraje do odpowiedniej grupy.

kraje przedindustrialne

Kanada

Kenia

Chorwacja

Nigeria

Arabia Saudyjska

Litwa

Kazachstan

Bangladesz

Francja

kraje industrialne

kraje postindustrialne

Ćwiczenie 4

Spośród podanych krajów wybierz te, w których dużą rolę odgrywa tzw. *silver economy*.

☐ Kostaryka

☐ Japonia

☐ Szwajcaria

☐ Australia

☐ Brazylia

☐ Czad

☐ Bangladesz

Ćwiczenie 5

Oceń, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Praca dorywcza jest istotnym źródłem zarobku mieszkańców państw znajdujących się w fazie postindustrialnej.	☐	☐
Na fazę industrialną przypada szczyt udziału zatrudnienia w przemyśle.	☐	☐
E-usługi są typową formą działalności prowadzonej w krajach postindustrialnych.	☐	☐

Ćwiczenie 6

Zaznacz trzy przykłady usług mających istotne znaczenie w krajach fazy postindustrialnej.

☐ siew poplonów

☐ ubezpieczenia

☐ turystyka

☐ usługi naprawcze

☐ szkolnictwo wyższe

Ćwiczenie 7

Połącz państwa z właściwym zestawem danych liczbowych przedstawiających strukturę zatrudnienia. Jeden zestaw nie pasuje do żadnego z państw.

Chiny

rolnictwo 7%, przemysł 26%, usługi
67%

Chorwacja

rolnictwo 41%, przemysł 22%, usługi
37%

Malawi

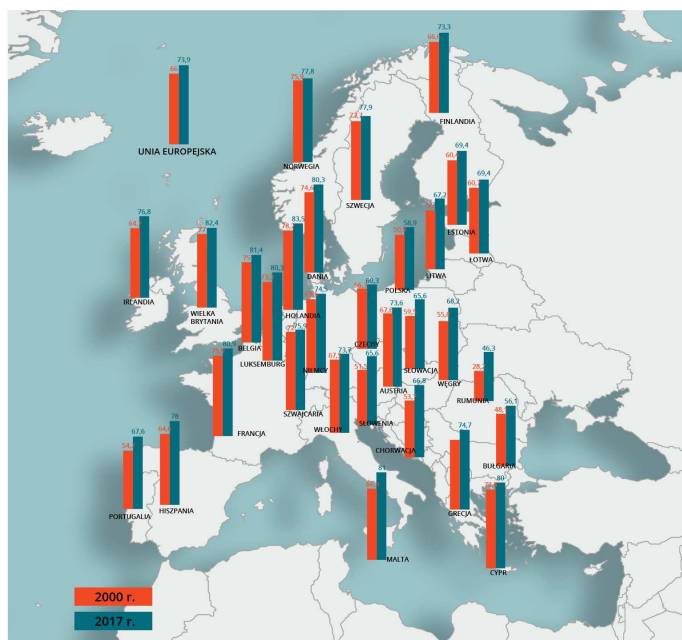
rolnictwo 79%, przemysł 8%, usługi
13%

xxxxx

rolnictwo 27%, przemysł 29%, usługi
44%

Na podstawie poniższej mapy opisz strukturę zatrudnienia w Unii Europejskiej, porównując ze sobą 2000 i 2017 rok. Wymień państwa o największym i najmniejszym udziale osób zatrudnionych w usługach.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Monika Piechowicz-Kruk

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Etapy rozwoju usług

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres podstawowy, klasa II

Podstawa programowa

IX. Uwarunkowania rozwoju gospodarki światowej: rola poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym, procesy globalizacji, współpraca międzynarodowa, gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne.

Uczeń:

1) wyjaśnia przyczyny i formułuje twierdzenia o prawidłowościach w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki (rolnictwa, przemysłu i usług) w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata, w tym Polski.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- omawia prawidłowości dotyczące struktury zatrudnienia w różnych fazach rozwoju gospodarczego: przedindustrialnej, industrialnej, postindustrialnej,
- przyporządkowuje kraje do poszczególnych faz rozwoju gospodarczego,
- wskazuje rodzaje działalności mające kluczowe znaczenie dla gospodarki krajów na różnym etapie rozwoju.

Strategie nauczania: konektywizm

Metody nauczania: burza mózgów, miniwykład, pogadanka, JIGSAW, czyli „uczenie się we współpracy”

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach, plenum

Środki dydaktyczne: tablica interaktywna, monitor dotykowy lub tablety, atlas, mapa świata, ksero konturowej mapy politycznej świata, arkusze papieru

Materiały pomocnicze

Szczukocka A., *Rozwój usług w wybranych krajach na świecie*, „Wiadomości Statystyczne” 2015, nr 10, s. 75–84.

Wróbel A., *Rola sektora usług w rozwoju społeczno-gospodarczym i kształtowaniu gospodarki opartej na wiedzy w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2014, nr 37, s. 306–319.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Nauczyciel dzieli uczniów na grupy 3-osobowe i prosi, aby metodą „burzy mózgów” ustalili przykłady państw, w których sektor usługowy jest mocno rozwinięty lub słabo rozwinięty. Po kilku minutach prosi grupy o przedstawienie przykładów i uzasadnienie. Na tablicy zapisuje w kolumnach państwa o mocno rozwiniętym sektorze usług i mało rozwiniętym, a podczas dyskusji niektóre z państw zapisuje do kolumny o średnim stopniu rozwiniętych usług.
- Uczniowie zapoznają się z wprowadzeniem do e-materiału. Następnie nauczyciel dzieli uczniów na 3 grupy i rozdaje arkusze papieru, definicje krajów industrialnych, przedindustrialnych i postindustrialnych oraz zestaw nazw państw, które uczniowie będą przyporządkowywali do poszczególnych faz rozwoju gospodarczego. Jedna grupa zapisuje na arkuszu państwa przedindustrialne, druga – industrialne, a trzecia postindustrialne. Po pracy grup następuje rozmowa na plenum i odniesienie do mapy świata, aby wskazać położenie geograficzne wszystkich podanych w ćwiczeniu państw. Uwaga, może okazać się, że wcześniej na tablicy zostały błędnie zaklasyfikowane państwa, dlatego na koniec zgodnie z definicjami następuje korekta i przepisanie państw do odpowiednich kolumn. Po pogadance nauczyciel podsumowuje zebrane informacje i przedstawia temat lekcji.

Faza realizacyjna

- Uczniowie zapoznają się z częścią „Przeczytaj” e-materiału oraz grafiką interaktywną. Następnie nauczyciel dzieli uczniów na 3 grupy (A, B i C). Grupy otrzymują ksero konturowej mapy politycznej świata. Zadaniem grup jest opracowanie informacji o krajach przedindustrialnych (grupa A), krajach industrialnych (grupa B) oraz krajach

postindustrialnych (grupa C). Uczniowie zaznaczają odpowiednie kraje na mapach konturowych, przygotowują informacje o procesach decydujących o rozwoju tych krajów, a także o uwarunkowaniach naturalnych, które mogą mieć wpływ na stan rozwoju sektora usług. Nauczyciel czuwa nad przebiegiem pracy uczniów.

- Po wykonaniu zadania nauczyciel dzieli uczniów na nowe grupy, tak aby w każdej nowej grupie była przynajmniej jedna osoba z poprzednio utworzonych zespołów. Uczniowie w nowych grupach przekazują sobie wiedzę, dzielą się spostrzeżeniami. Następnie wracają do swoich pierwotnych grup i znów dzielą się zdobytą wiedzą i spostrzeżeniami. Uczniowie wykonują polecenia do grafiki interaktywnej. Nauczyciel w razie potrzeby wspiera uczniów.
- Nauczyciel podsumowuje zebrane informacje za pomocą miniwykładu.

Faza podsumowująca

- Nauczyciel podsumowuje etapy lekcji, zestawiając je z założonymi celami i wprowadza do fazy ćwiczeń na podstawie poznanego materiału. Uczniowie wykonują ćwiczenia z bloku „Sprawdź się”.
- Omówienie ćwiczeń. Nauczyciel pyta o ewentualne trudności i oczywistości w temacie, a także o to, co było nową wiedzą dla uczniów. Uczniowie dzielą się swoimi doświadczeniami.
- Nauczyciel ocenia pracę uczniów podczas zajęć i przypomina cele lekcji.

Praca domowa

- Do jakiej grupy krajów zaliczył(a)byś Polskę? Uzasadnij swoją wypowiedź.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafika interaktywna może zostać wykorzystana przy omawianiu wpływu procesu globalizacji i rozwoju nowych technologii na zmiany w zatrudnieniu według sektorów gospodarki oraz przemian wewnątrzsektorowych (zakres rozszerzony: IX. 3).